

ICT kompetence v kontextu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

ICT competences in context with in-service teachers training

Miroslav Pikhart

Pracoviště autora: Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Středisko služeb školám, České Budějovice, Nemanická 7

Abstrakt: ICT kompetence učitele. Rozvoj kompetencí prostřednictvím dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Využití moderních metod jako e-learning či blended learning. Měření efektivity využití ICT ve výuce na základě Kirkpatrickova čtyřstupňového modelu. Aplikace získaných dovedností v praxi.

Abstract: The teacher's ICT competences. The competences development through in-service teachers training. Using modern methods such as e-learning or blended learning. Assessing training effectiveness often entails using the Kirkpatrick's four-level model. Acquired skills application in praxis.

Klíčová slova: informační gramotnost, e-learning, blended learning, měření efektivity

Keywords: information literacy, e-learning, blended learning, effectiveness measurement

Úvod

Další vzdělávání pedagogických pracovníků je jedním z klíčových nástrojů pro rozvoj kompetencí učitelů, mezi jinými i v oblasti informačních a komunikačních technologií. Jedním z problémů je však měření jeho efektivity a určování determinantů implementace jednotlivých technologií.

Pojem kompetence je v poslední době stále populárnější a frekvence jeho použití soustavně akceleruje. Kompetencemi učitele chápeme soubor profesních dovedností a dispozic, jimiž má být vybaven učitel, aby mohl vykonávat své povolání. Učitel, který chce prostřednictvím ICT vytvořit reálné edukační prostředí, si musí osvojit kromě tradičních dovedností i další, pro něj často zcela nové. Dochází ke změně role učitele z poskytovatele informací žákům na koordinátora edukačních aktivit. Současně je stále významnější i kooperace jak se žáky, tak i svými kolegy a odbornou i širší veřejností. Vzhledem k soustavnému nárůstu množství informací ve všech sférách společnosti nemá učitel šanci vždy být schopen vše vysvětlit. Při vhodném využití ICT a aplikaci vhodných metod by však měl najít způsob, jak řešení problému najít a žákům přiblížit.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Další vzdělávání pedagogických pracovníků má za úkol podpořit rozvoj dovedností, které by měl učitel aplikující ICT ve své každodenní práci zvládnout. Jak uvádí Černochová (2003), jedná se zejména o:

- Technologické dovednosti potřebné pro aplikování ICT ve výuce
- Pedagogické a manažerské dovednosti nezbytné pro výuku podporovanou ICT

Paralelně s tím je samozřejmě nutné rozvíjet i další kompetence, bez kterých se učitel v současnosti již neobejde, a to:

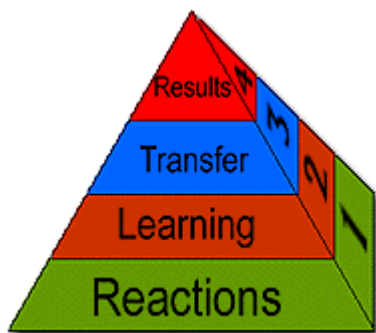
- Odborné dovednosti a znalosti z oboru
- Jazykové kompetence - znalost nejméně jednoho cizího jazyka (nejlépe anglického)
- Sociálně komunikativní kompetence

Jednou z moderních metod využití ICT je e-learning, což je aplikace informačních technologií při vývoji, distribuci a řízení vzdělávání v organizaci. E-learning se většinou používá v interakci s dalšími typy výuky jako je např. trénink vedený lektorem. Tato integrace více metod výuky pro dosažení požadovaného cílového efektu se nazývá „blended learning“. Tyto metody by v blízké budoucnosti měly tvořit jádro dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, je však nezbytně nutné vyvinout nástroje, které by umožnily změřit, jestli je využití ICT optimální.

Zvládnutí práce s ICT je nutná podmínka pro efektivní využití edukačního potenciálu ICT ve výuce a v procesu učení, rozhodující jsou ovšem kvality učitele v oblasti přípravy, realizace, monitorování a vyhodnocování výuky a vlastního řízení procesu učení žáků s efektivním využitím ICT.

Měření efektivity využití ICT ve výuce

Jako jednou z možných vhodných metod pro měření efektivity využití ICT ve výuce se jeví Kirkpatrickův čtyřstupňový model, (Obr. 1, Winfrey 1999), který byl poprvé publikován Donaldem L. Kirkpatrickem již v roce 1959 na Wisconsinské univerzitě. Neexistuje přesně definovaný postup vyhodnocování, platí však, že by se mělo postupovat od stupně 1 ke stupni 4.

Obr. 1. Kirkpatrickův model

1. *Stupeň: Reakce*

Zjišťuje se míra spokojenosti studentů s výukou. Bylo školení relevantní a zajímavé? Jak reagovali? Považovali školení za přínosné? Pozitivní reakce jsou důležité pro začátek každého výukového procesu. Nezaručí ještě úspěch, avšak negativní reakce zaručí neúspěch.

2. *Stupeň: Výuka*

Zjišťuje se míra vlivu výuky na studentovy dovednosti a vnímání. Změnily se postoje a stanoviska? Jaké dovednosti se změnily? Jsou studenti více informovaní? Pro správné vyhodnocení této úrovně je obvykle nutné testovat studenty před a po výukovém programu.

3. *Stupeň: Přenos*

Zjišťuje se míra změn chování studentů vlivem výuky. Jaké nové pracovní návyky studenti získali? Změnil se díky těmto novým návykům způsob, jak provádějí svoji práci? Je to vylepšení? Tento stupeň bývá pro mnohé jeden z nejdůležitějších, je však současně také nejsložitější na měření a vyhodnocení.

4. *Stupeň: Výsledky*

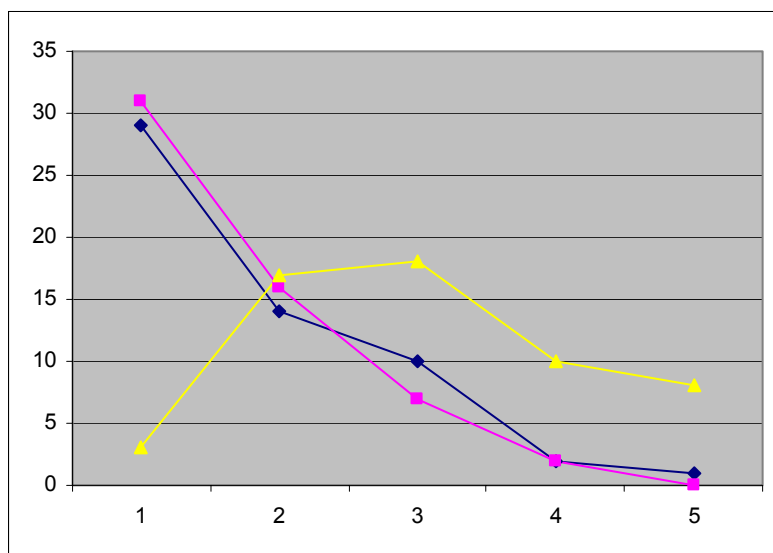
Zjišťuje se míra vlivu výuky na organizaci. Bylo výsledkem výuky měřitelné zlepšení v organizačních procesech? Jaký efekt měla výuka na organizaci? Je mnoho způsobů měření, vždy je však důležité identifikovat faktory, které byly výukou ovlivněny, od faktorů, které výukou ovlivněny nebyly.

DVPP pohledem ředitelů škol

V rámci dotazníkového šetření, které proběhlo během porad ředitelů škol jak zřizovaných kraji, tak i obcemi (díky tomu byla zaručena i poměrně vysoká návratnost), byly ředitelům kladeny otázky ohledně dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v Jihočeském kraji. Z krajských byly osloveny gymnázia a střední školy (celkem 35, návratnost dotazníků 22, tj. 63%, dále jen SŠ), z obecních základní školy okresu Prachatice a Strakonice (celkem 42, návratnost dotazníků 34, tj. 81%, dále jen ZŠ). Při vyhodnocení vplynuly na povrch některé zajímavé skutečnosti, které bych zde rád uvedl.

Pouze 21% ředitelů má zájem o další ICT vzdělávání svých zaměstnanců (ZŠ 18%, SŠ 27%).

Pro další otázky byla zvolena technika sémantického diferenciálu, škála od 1 do 5, přestože Pelikán (1998) doporučuje spíše škálu sedmibodovou. Pro naše potřeby je však pětibodová škála postačující.

Obr. 2. Četnost odpovědí

Z odpovědí respondentů vyplývá, že většina je přesvědčena o důležitosti existence krajského vzdělávacího zařízení (ve škále 1 – důležitá až 5 – zbytečná je průměrná hodnota odpovědí 1,6), o existenci a aktivitách mají dostatečné informace (ve škále 1 dostatečné až 5 žádné je průměrná hodnota odpovědí 1,8) ale v otázce, jak často navštěvují její www stránky se přiklánějí spíše k negativní části spektra (ve škále 1 – pravidelně až 5 – vůbec je průměrná hodnota odpovědí 3,1). *Pro lepší představu je rozložení četnosti jednotlivých odpovědí znázorněno grafem na obr. 2, první odpověď je znázorněna fialově, druhá modře a třetí žlutě.*

To je poměrně zajímavé zjištění, neboť je zde zřejmý rozpor mezi posledními dvěma odpověďmi. Jelikož většina aktuálních informací je školám sdělována pouze prostřednictvím www stránek vzdělávacího zařízení a školy přesto nepociťují jejich nedostatek, svědčí to o tom, že pravděpodobně ředitelé škol stále nedostatečně či neefektivně využívají ICT technologie v praxi, přestože jsou zřejmě přesvědčeni o opaku. Tuto hypotézu by bylo vhodné ověřit obsáhlejším výzkumem.

Závěr

Další vzdělávání pedagogických pracovníků je nezbytné pro rozvoj kompetencí učitelů, je však otázkou, zda jeho efektivita dosahuje potřebné úrovně. Je nutné diagnostikovat jednotlivé determinanty implementace moderních technologií tak, aby bylo možné na ně reagovat a přiblížit tak efektivitu dalšího vzdělávání požadované úrovni.

Literatura:

ČERNOCHOVÁ, M. Příprava budoucích eUčitelů na eInstruction. Kladno: AISIS, 2003, 137 s. ISBN 80-239-0938-X.

PELIKÁN, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha : Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8

eLearning. Better eLearning for Europe. European commission, 2001 Dostupné na World Wide Web: <http://www.know-2.org/k2docs/markswabey_17-06-03_15-01-53.pdf>

Winfrey, E.C. Kirkpatrick's Four Levels of Evaluation, The Encyclopedia of Educational Technology ©1994-2007. Dostupné na World Wide Web: <<http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/k4levels/index.htm>>